

“Can machines have Free Will? Analysis of the Concept of Free Will in Relation to the Psychophysical Problem” – streszczenie

Celem mojej pracy jest analiza pojęcia wolnej woli z perspektywy różnych stanowisk w filozofii umysłu. Wykorzystuję w niej podejście inne od standardowego, gdzie filozofowie bezpośrednio starają się odpowiedzieć na pytanie „czy mamy wolną wolę?” Z tego powodu pierwszy rozdział pracy zawiera analizę tego w jaki sposób oni to czynią, z głównym naciskiem na współczesną debatę pomiędzy kompatybilistami a inkompatabilistami – na pytanie „czy wolna wola jest kompatybilna z determinizmem?” Według kompatybilistów nie ma żadnej sprzeczności w założeniu, że wolna wola i determinizm mogą współistnieć, a inkompatabiliści, oczywiście, sądzą odwrotnie. Pokazuję, że w ostateczności obie grupy filozofów mówią o czymś innym – dla jednych wolna wola jest czymś kompatybilnym z determinizmem, a dla drugich czymś inkompabilnym z determinizmem i są to dwie różne rzeczy. Więc gdy odpowiadają na pytanie, na które powinni odpowiedzieć – „czy wolna wola jest kompatybilna z determinizmem?” – odpowiadają na pytanie inne niż grupa przeciwna, gdyż termin „wolna wola” znaczy dla nich coś innego. Z tego powodu wyciągnąłem wniosek, że to podejście nie jest właściwym i zdecydowałem się spojrzeć na problem wolnej woli inaczej. Moim pomysłem było przeanalizowanie pojęcia wolnej woli w relacji do problemu psychofizycznego.

Kolejne trzy rozdziały zawierają dyskusję na temat relacji pomiędzy wolną wolą a dualizmem, materializmem i transcendentnym idealizmem. Rozważania dotyczące wolnej woli w kontekście stanowisk dualistycznych stanowią podłoże dla dwóch ostatnich rozdziałów, zawierających najważniejsze rozstrzygnięcia pracy. Stanowiska dualistyczne głoszą, że istnieją dwie różne substancje lub typy własności – mentalne i fizyczne. Wchodzą one ze sobą w interakcje i są w pewnym stopniu niezależne od siebie – inaczej w każdym stanowisku dualistycznym. Najpopularniejszym stanowiskiem dualistycznym jest dualizm kartezjański, zgodnie z którym umysł i ciało, będąc dwiema różnymi substancjami, wchodzą ze sobą w interakcje przez szyszynkę. Argumentuję, że przy takiej konfiguracji relatywnie łatwo odpowiedzieć na pytanie o wolną wolę, jednakże głównym problemem jest uchwycenie relacji pomiędzy ciałem i umysłem.

W trzecim rozdziale omawiam relację między wolną wolą i materializmem, ze szczególnym naciskiem na to, czy sensownie jest mówić o wolnej woli w przypadku materializmu eliminacyjnego. Materializm eliminacyjny to kontrowersyjne stanowisko według którego postawy propozycjonalne nie istnieją. Postawy propozycjonalne to stan podmiotu względem pewnego stwierdzenia, np. „A wierzy, że Ziemia jest okrągła.” wyraża postawę A wobec stwierdzenia „Ziemia jest okrągła.” Według materialistów eliminacyjnych, myślenie w kategoriach postaw propozycjonalnych jest częścią „psychologii ludowej” i zostanie zastąpione dojrzałą neuronauką. W celu przeanalizowania bardziej dogłębnie tego, co mogłoby to oznaczać, analizuję w jaki sposób

sztuczne sieci neuronowe przetwarzają informacje. Biorąc pod uwagę, że sieci neuronowe są często wykorzystywane przez materialistycznych filozofów jako model ludzkiego umysłu, analiza pojęcia wolnej woli w tym kontekście powinna dać lepsze zrozumienie co do tego, czy jest to sensowne podejście do zrozumienia ludzkiego umysłu. Konkluzją tych rozważań jest to, że eliminacyjny materializm i inne materialistyczne stanowiska nie dają możliwości ufundowania wolnej woli i jakakolwiek dyskusja na ten temat w oparciu o te stanowiska jest bezsensowna.

W ostatnim rozdziale, poświęconym idealizmowi transcendentalnemu, przedstawiam rozwiązanie problemu wolnej woli i Kanta trzeciej antynomii rozumu, które wykorzystuje materializm eliminacyjny na poziomie empirycznym. Trzecia antynomia przedstawia czysty rozum w pozornej sprzeczności, ponieważ świat zdaje się być całkowicie zdeterminowany z jednej strony, a ludzie zdają się być wolnymi istotami z drugiej. Według Kanta możliwym jest utrzymanie obu tez przez rozważanie człowieka z dwóch perspektyw – fenomenalnej i noumenalnej. Jako fenomeny ludzie są częścią natury i tym samym całkowicie zdeterminowani. To tutaj materializm eliminacyjny pomaga wyjaśnić ludzkie zachowanie – kiedy człowiek jest traktowany jako czasowy i przestrzenny obiekt (jako fenomen) nie ma potrzeby przypisywania mu postaw propozycyjalnych. Z drugiej strony, jako noumen człowiek jest zdolny do podejmowania wolnych decyzji i działań, co jest kluczowe dla moralności.

Praca kończy się wnioskiem w którym odpowiadam na pytanie zawarte w tytule. Maszyny nie mogą mieć wolnej woli, a jeśli człowiek jest w sposób istotny podobny do maszyny, również nie może mieć wolnej woli.

Krzysztof Kwenc